

УДК 640.432(477.64)

В.А. Ткач, В.А. Язіна

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті проаналізовано сучасний стан розвитку та динаміки підприємств ресторанного господарства Запорізької області, подано сучасну класифікацію підприємств ресторанного господарства та основні тенденції їх розвитку, запропоновано науково-практичні підходи щодо організації ефективного управління підприємствами ресторанного господарства на основі проаналізованих можливостей та ресурсів Запорізької області.

Ключові слова: підприємство ресторанного господарства, сучасний стан розвитку, динаміка розвитку, тенденції розвитку ресторанного господарства.

Проблема у загальному вигляді та її значення. Ефективність розвитку підприємств ресторанного господарства залежить від багатьох факторів. Для досягнення поставлених цілей підприємство має враховувати всі технічні, адміністративні і людські фактори, які впливають на якість продукції та її безпеку. Ресторанний бізнес сьогодні знаходить нові тенденції розвитку та сучасне відображення в економіці багатьох розвинутих країн, але за останні роки накопичився цілий ряд невирішених питань. Проблема розвитку у сфері ресторанного бізнесу є досить актуальною, виходячи з її економічного та соціального значення. Саме тому актуально розглянути сучасний стан ресторанного господарства Запорізької області та проаналізувати його динаміку розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання аналізу та оцінки діяльності підприємств ресторанного господарства знайшли своє відображення в працях Л.Г. Агафонові, В.В. Бородиної, О.М. Домбик, Н.В. Кацерикової, А.В. Котельникової, В.В. Кривошей, В.О. Ткач, які присвятили свої дослідження особливостям аналізу, організації та управління підприємствами ресторанного господарства.

Постановка завдання. Метою статті є проведення аналізу сучасного стану розвитку та динаміки підприємств ресторанного господарства Запорізької області, а також оцінка та виявлення перспективи розвитку.

Виклад основного матеріалу і обґрунтування отриманих результатів дослідження. Практичне значення одержаних результатів полягає у розробці наукових та практичних підходів до організації ефективного управління підприємствами ресторанного господарства в Запорізькій області, а також висновки і рекомендації можуть бути основою для формування стратегічних напрямів раціонального використання ресурсів ресторанного господарства, які має Запорізька область. Практична реалізація основних положень щодо сучасного стану розвитку ресторанного господарства за допомогою науково-практичних підходів та рекомендацій сприятиме вирішенню економіко-соціальних проблем та забезпечить функціональну роботу у сфе-

рі послуг, а також це дозволить органам державної влади та місцевого самоврядування збільшити грошові потоки.

Можливості розвитку та використання потенціалу підприємств ресторанного господарства Запорізької області можуть мати значні перспективи, але сучасний стан економіки країни та управлінська політика рестораторів зумовлюють повільний розвиток ресторанного господарства створюючи на своєму шляху велику кількість перешкод.

Аналіз сучасного стану та динаміки ресторанного господарства області проведено на підставі статистичних даних головного управління статистики Запорізької області.

Об'єкт дослідження – ресторанне господарство Запорізької області.

Предметом дослідження є сучасний стан розвитку та динаміка підприємств ресторанного господарства Запорізької області.

На сучасному етапі ресторанне господарство – багатогранне явище, що тісно поєднане з економікою, історією, географією, медициною, культурою, спортом тощо. Підприємства ресторанного господарства формуються відповідно до соціально-економічного розвитку суспільства.

Якісні перетворення в економіці України зумовили складні структурні зміни в усіх галузях економіки. Перехід країни на ринкові умови господарювання викликав кардинальні зміни у структурі закладів ресторанного господарства та прийняття нових стандартів.

У наш час структура підприємств ресторанного господарства складається з таких сегментів: гастрономічні ресторани; корпоративне харчування; швидке обслуговування; соціальне харчування [5]. Разом з тим існує й інша класифікація, яка визначається функціональною приналежністю підприємств, що є більш розповсюдженою та зазначена у ДСТУ України [1].

Класифікація закладів ресторанного господарства базується на комплексі вимог до:

- асортименту продукції;
- рівня обслуговування і надаваних послуг.

Заклади ресторанного господарства поділяють на такі групи:

4.1 Продаж їжі і напоїв, як правило, призначених для споживання на місці з показом розважальних вистав або без них.

Ця група охоплює:

- 4.1.1. Ресторан.
- 4.1.1.1. Ресторан-бар.
- 4.1.2. Кафе.
- 4.1.2.1. Кав'ярню.
- 4.1.2.2. Кафе-бар.
- 4.1.2.3. Кафе-пекарню.
- 4.1.2.4. Чайний салон.
- 4.1.3. Кафетерій.
- 4.1.4. Закусочну, шинок.

ДСТУ 4281:2004 4.2 Продаж напоїв і страв до них, як правило, призначених для споживання на місці, з показом розважальних вистав або без них.

Ця група охоплює:

- 4.2.1. Бар.

4.2.1.1. Нічний клуб.

4.2.1.2. Пивну залу.

4.3. Продаж їжі і напоїв для споживачів, об'єднаних за професійними ознаками.

Ця група охоплює:

4.3.1. Їдальню.

4.3.2. Буфет.

4.4 Постачання їжі, приготованої централізовано, для споживання в інших місцях.

Ця група охоплює:

4.4.1. Фабрику-заготівельню.

4.4.2. Фабрику-кухню.

4.4.3. Домову кухню.

4.4.4. Ресторан за спеціальними замовленнями (catering) [1].

У табл. 1 зазначено кількість ресторанних господарств відповідно за роками (2009–2013) в Запорізькій області (одиниць) [2].

Таблиця 1

Кількість ресторанних господарств (2009–2013 рр.) у Запорізькій області, од.

Рік	2009	2010	2011	2012	2013
Кількість ресторанних господарств	748	725	688	625	532
Кількість місць	42543	44334	42044	40311	32996

Примітка. Складено за даними Головного управління статистики у Запорізькій області.

Слід зазначити, що за останні роки спостерігається постійне скорочення мережі ресторанного господарства, що належить юридичним особам. Так, проти 1 січня 2013 р. вона зменшилася на 14,9% і становила 532 об'єктів. Цей процес значною мірою пов'язаний із зростанням кількості підприємств, що належать фізичним особам-підприємцям, а також із закриттям їдальень на промислових та інших об'єктах.

Більша частина об'єктів ресторанного господарства (87,4%) розташована у містах і міських поселеннях області. Із загальної їх кількості на території обласного центру м. Запоріжжя знаходиться 64,8% об'єктів, лише 8,3% – у м. Бердянську, 2,6 – у м. Мелітополі, 4,3 – у м. Енергодарі та 0,2% – у м. Токмаку. У сільській місцевості на 1 січня 2013р. кількість об'єктів ресторанного господарства зменшилась на 7 одиниць, або на 9,5%. На рис. 2 зазначено розвиток мережі ресторанного господарства в Запорізькій області [2].

Із загальної кількості об'єктів ресторанного господарства 52,8% становили кафе, закусочні, буфети (кіоски), кількість яких на 1 січня 2013 р. скоротилася на 10,8% і склала 281 од.

Разом з тим в області діяло 156 їдальень, 55 барів, 27 ресторанів та 13 підприємств з постачання готової їжі (на 1 січня 2014 р.).

Забезпеченість населення області об'єктами ресторанного господарства за рік зменшилась і становила 3 об'єкти у розрахунку на 10 000 осіб. Забезпеченість місцями в цих об'єктах зменшилась на 17,7%, у тому числі у

міській місцевості – на 17,4%, у сільській місцевості – на 18,8%. Забезпеченість населення мережею ресторанного господарства Запорізької області (на 01.01.14; на 10 000 осіб) показано в табл. 2 [2].

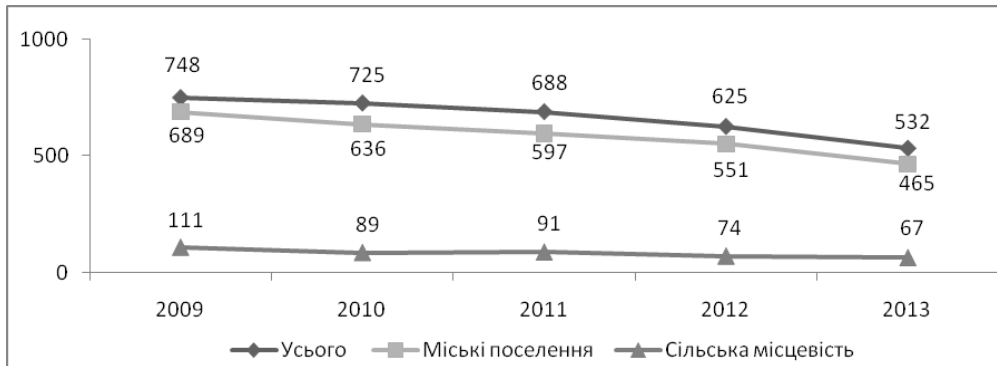

Рис. 1. Розвиток мережі ресторанного господарства Запорізької області

Таблиця 2

Забезпеченість міського та сільського населення мережею ресторанного господарства Запорізької області на 01.01.2014 (на 10 000 осіб)

Рік	Об'єкти			Місця		
	Усього	У міських поселеннях	У сільській місцевості	Усього	У міських поселеннях	У сільській місцевості
2009	4	5	2	235	271	115
2010	4	5	2	246	290	101
2011	4	4	2	235	273	106
2012	4	4	2	226	264	96
2013	3	3	2	186	218	78

Примітка. Складено за даними Головного управління статистики в Запорізькій області.

Кількість місць у мережі ресторанного господарства на 01.01.2014 р. становила 32996 одиниць, що на 18,1% менше, ніж на 01.01.2013 р. При цьому протягом 2013 р. кількість місць у міських поселеннях зменшилася на 18,0%, а у сільській місцевості – на 19,8%. У середньому на один об'єкт ресторанного господарства припадало 62 місця, у т. ч. у міських поселеннях – 64, у сільській місцевості – 47 (у 2012 р. – 64, 66, 53 відповідно).

Всупереч тенденції зменшення кількості підприємств ресторанного господарства в Запорізькій області роздрібний товарооборот підприємств ресторанного господарства має позитивну динаміку, що стає зрозумілим з табл. 3.

Таблиця 3

Роздрібний товарооборот мережі підприємств, що надають послуги харчування в Запорізькій області на 01.01.2014 (тис. грн)

Рік	2009	2010	2011	2012	2013
Усього	59775,6	262176,4	230625,3	325071,8	271938,1
Ресторани	7505,9	9911,6	11927,2	23022,6	18081,6
Кафе, закусочні, буфети	34708,4	166589,8	164728,3	201205,7	164175,2
Бари	2441,2	12316,2	7197,6	10370,0	13145,7
Їдальні	15095,3	73161,9	46772,2	88749,8	68312,3
Постачання готової їжі	24,8	196,9	–	1723,7	8223,3

Якщо розглядати забезпеченість населення мережею ресторанного господарства за окремими областями, що зазначено у табл. 4 [3], то можна зробити висновок, що порівняно із сусідніми областями лише у Харківській області показник забезпеченості населення на 10 000 осіб об'єктами ресторанного господарства був вище у 2 рази. Забезпеченість населення місцями в об'єктах ресторанного господарства у нашій області відстає від показника по Україні на 42,6% [3]. На 1 січня 2014 р. Запорізька область посіла 26-те місце.

Таблиця 4

Забезпеченість населення мережею ресторанного господарства за окремими областями на 01.01.2014 р. (на 10 000 осіб)

Область	Об'єкти		Місця	
	2013	2012	2013	2012
Україна, всього	5	5	324	334
Дніпропетровська	3	4	259	257
Полтавська	3	4	245	296
Запорізька	3	4	186	226
Харківська	6	6	418	430

Примітка. Складено за даними Державної служби статистики України.

Ресторанне господарство є одним з найважливіших факторів, що дають інтегральну оцінку соціально-економічному рівню суспільства і розуміння його стану, що необхідно для формування перспективних планів як для представників галузі, так і для організацій, які здійснюють нагляд за об'єктами цієї галузі [4].

Висновки та рекомендації. У кожному районному центрі області та в місті Запоріжжя працюють заклади ресторанного господарства. На території Запорізької області із загальної кількості підприємств ресторанного господарства переважають кафе та бари. Забезпеченість іншими типами підприємств ресторанного господарства області – недостатня. За кількістю посадкових місць переважають підприємства середньої місткості. Заклади ресторанного господарства на території області розміщені нерівномірно. Більша частина об'єктів ресторанного господарства (87,4%) розташована у міс-

тах і міських поселеннях області. Переважна більшість ресторанів сконцентрована у м. Запоріжжі, м. Мелітополі, м. Бердянську. Найбільшою популярністю користуються постійно діючі підприємства ресторанного господарства: кафе, бари та закусочні. Таким чином, у Запорізькій області наявні об'єктивні передумови для подальшого розвитку ресторанного господарства. Але за останні роки проведено незначну роботу щодо модернізації та реконструкції мережі ресторанів та кафе. Не у всіх підприємствах створено належні умови для відпочинку.

Поглиблення спеціалізації закладів ресторанного господарства пов'язане зі створенням міжнародних ланцюгів, які відіграють важливу роль у розробці і просуванні високих стандартів обслуговування.

Іноземні системи дали поштовх для розвитку національних систем на основі франчайзингу. Для удосконалення вітчизняних франчайзингових систем і підтримання стабільного рівня якості необхідно створити мережу підприємств або зміцнити зв'язки з вітчизняними господарствами і комбінатами харчування.

Для успішного розвитку ресторанного господарства є удосконалення системи управління якістю на ринку ресторанних послуг. Вітчизняний та закордонний досвід свідчить про те, що для сучасного ринку характерна стійка тенденція до підвищення цінових форм конкуренції і, особливо, конкуренції якості. Виходячи з цього, кожна організація, яка хоче досягнути успіху, повинна розробляти та впроваджувати ефективні системи управління якістю.

З метою захисту інтересів споживачів туристичних послуг, створення рівних можливостей для суб'єктів підприємництва на ринку туристичних послуг, відповідно до Закону України «Про туризм» прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 17.05.94 р. № 316 «Положення про порядок видачі суб'єктам підприємницької діяльності спеціальних дозволів (ліцензій) на здійснення окремих видів діяльності».

Державним комітетом України по туризму було затверджено Інструкцію про порядок видачі підприємству спеціальних дозволів (ліцензій) на діяльність, пов'язану з наданням туристичних послуг.

Метою ліцензування є забезпечення прав і законних інтересів держави та споживачів цих послуг, підвищення рівня туристичного обслуговування. Крім ліцензування, згідно зі ст. 15 Закону України «Про туризм» від 15.09.95 р. готельні послуги та послуги харчування, що надають суб'єкти туристичної діяльності, підлягають обов'язковій сертифікації. Для послуг громадського харчування вона була введена з 01.07.98 р.

Важливий аспект успішного розвитку ресторанного господарства та забезпечення конкурентоспроможності підприємства сьогодні стає дійовою системою маркетингової комунікації. Це складний та динамічний процес, який характеризується широким застосуванням різноманітних комунікаційних засобів, появою нових інструментів інформаційного впливу.

Реклама, як частина маркетингових комунікацій, в сучасних умовах є найбільш ефективним засобом впливу на потенційного споживача, а обсяги реклами є ознакою рівня розвитку та процвітання країни.

Негативним явищем процесу управління рекламною діяльністю на підприємствах ресторанного господарства є також використання некваліфіко-

ваних кадрів. Таке становище обумовлено тим, що в ресторанному господарстві практично відсутні кваліфіковані спеціалісти в галузі маркетингу та реклами.

Сьогодні частина деяких ресторанів використовують закордонні продукти для приготування своєї їжі, в той час як використання вітчизняних продуктів має забезпечити значну економію. Так, з використанням вітчизняних продуктів підприємства ресторанного господарства скоротять витрати та водночас поповнять скриню державного бюджету.

У світі стратегія створення тематичних ресторанів користується все більшим попитом. Наприклад, можна створити мережі тематичних ресторанів та взяти за основу козацькі страви та козацький побут, адже саме місто Запоріжжя славиться своїми героями-козаками. Тематичні ресторани користуються постійним попитом у закордонних туристів та мають значні перспективи.

Також потрібно розвивати мережу швидкого обслуговування, що в сучасному світі вже є невід'ємною ланкою харчування. В області недостатня кількість мережевих фаст-фуд ресторанів, зокрема можна зазначити такі: піцерія «Челентано», «Пузата хата», McDonalds. Закордонний досвід яскраво підтверджує, що підприємства швидкого харчування приносять у державний бюджет великі кошти.

Розвиток та управління підприємствами ресторанного господарства постійно знаходиться у стані руху та потребує використання ефективної стратегії управління, що буде базуватися на основі потенціалу ресторану, його людських ресурсів та спеціально пристосована. Кожне підприємство потребує раціональної стратегії управління, а також важливий аспект – ціни повинні відповідати якості.

Необхідним для процесу управління є визначення перспектив розвитку підприємства ресторанного господарства, стратегічних і тактичних завдань, які повинна вирішувати система, можливостей реалізації стратегій підприємства.

Підприємства ресторанного господарства повинні постійно вдосконалюватися та черпати нові ідеї, що будуть притаманні їх відвідувачам. Запорізька область не може похизуватися достатньо розвинутим ресторанним господарством, але має для цього значні перспективи.

До кінця вісімдесятих років минулого століття система ресторанного господарства в Україні та, зокрема, Запорізька область являла собою дуже однорідну масу підприємств, однак за останнє десятиліття це співвідношення зазнало значного коригування. Товарооборот закладів ресторанного господарства Запорізької області станом на 01.01.2014 склав 271938,1 тис. грн [2].

Як показав проведений аналіз особливостей розвитку діяльності підприємств ресторанного господарства Запорізької області, можна зробити висновок, що підприємства ресторанного господарства з кожним роком зменшуються, але вони мають високі показники оборотності капіталу. Такий стан речей створює інтерес іноземних інвесторів, який пояснюється тим, що навіть з урахуванням невисокої рентабельності ресторанного господарства зниження ризиків за рахунок оборотності дуже значне.

Список використаних джерел

1. ДСТУ 4281:2004 Заклади ресторанного господарства. Класифікація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://document.ua/docs/tdoc2728.php>
2. Головне управління статистики в Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/index.php>
3. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Кривошей В.В. Трудовий капітал ресторанного господарства: теорія та методологія управління: монографія / В.В. Кривошей. – Х.: ФОРТ, 2011. – 255 с.
5. Кривошей В.В. Економічний механізм підвищення продуктивності праці в підприємствах ресторанного господарства: монографія / В.В. Кривошей, В.І. Оспіщев. – Х.: ХДУХТ, 2009. – 255 с.

В статье проанализировано современное состояние развития и динамики предприятий ресторанного хозяйства Запорожской области, представлена современная классификация предприятий ресторанного хозяйства и основные тенденции их развития, предложены научно-практические подходы к организации эффективного управления предприятиями ресторанного хозяйства на основе проанализированных возможностей и ресурсов Запорожской области.

Ключевые слова: *предприятие ресторанного хозяйства, современное состояние, динамика развития, тенденции развития ресторанного хозяйства.*

The following article deals with the current state analysis of development and dynamics characteristic for restaurant business companies operating in Zaporizhzhya Region. Basing on the analysis of Zaporizhzhya Region resources and potential, an up to date classification of restaurant business companies and their development trends are offered alongside with some scientific practical approaches concerning the efficient management of such ventures.

Key words: *restaurant business company, current state of development, development dynamics, restaurant business development trends.*

Одержано 2.10.2014.